

Л. В. Ричкова
кандидат педагогічних наук, доцент кафедри вищої математики
Харківського національного автомобільно-дорожнього університету,
директор Харківської загальноосвітньої школи I-III ступенів № 36
Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

h_sc36@ukr.net,

Т. І. Набока
вчитель математики вищої категорії, Харківської
загальноосвітньої школи I-III ступенів № 36
Харківської міської ради Харківської області, м. Харків

h_sc36@ukr.net,

СИТУАЦІЙНА ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ЗАСІБ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ ВЗАЄМОДІЄЮ ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ

Застосування ситуаційної технології у процесі навчання ґрунтовно готує студентів до творчої роботи не з окремої теми конкретної дисципліни, а в межах навчального курсу в цілому незалежно від його предметної спрямованості. Спільна продуктивна діяльність у ситуаційній технології виступає як засіб формування творчої особистості викладача і студента. З розвитком інформаційного підходу до розв'язання педагогічних проблем пов'язано вивчення ситуацій, що виникають у процесі навчання, а саме дидактичних ситуацій.

Дидактичні ситуації відображають суб'єктивну взаємодію викладачів та студентів з об'єктом пізнання. Сукупність факторів, які становлять на певному відтинку процесу навчання об'єкт, стимул та умови діяльності, визначає різні дидактичні стратегії управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів при розв'язанні ними ситуацій. У репродуктивній дидактичній ситуації позиції викладача та студентів стосовно об'єкту рівноправні. Засобом реалізації суб'єкт-об'єктивних стосунків є система творчих завдань. Позиція студента не обмежена засвоєнням знань, а пов'язана із здобуттям нового знання, способу діяльності. До творчих дидактичних ситуацій належать ситуації спільної продуктивної діяльності викладача та студента. Під спільною навчальною діяльністю ми розуміємо особливий тип соціально організованої взаємодії та взаємостосунків між викладачем та студентом, який забезпечує перебудову всіх компонентів структури індивідуальної навчально-пізнавальної діяльності з об'єктом засвоєння за рахунок створення єдності змісту, мети, засобів досягнення результату та формування саморегуляції індивідуальної діяльності за допомогою динамічних форм співпраці між усіма учасниками процесу навчання. Ситуації спільної продуктивної діяльності повинні формуватися тільки на основі потреб студентів, що пов'язані з пізнавальними труднощами.

Розробка конкретної ситуації потребує комплексної характеристики цілого відрізка процесу навчання у взаємозв'язку всіх його компонентів. Щоб звести ці компоненти в єдину цілісну систему, необхідно додержуватися таких етапів: етап педагогічного проектування та етап розв'язання ситуації. Педагогічне проектування – це попередня розробка основних деталей майбутньої діяльності, побудова моделі взаємодії студентів та викладача, функціональної моделі змісту. У процесі розв'язання ситуації спільної продуктивної діяльності викладач створює умови для відкриття студентом знань про об'єкт. Завдання, що введені в ситуацію, повинні бути змістовними, їх виконання обов'язково передбачає новизну дій, способів взаємодії з об'єктом.

Впровадження у навчальний процес ситуаційної технології зумовлює докорінні зміни у взаємостосунках між викладачем та студентами. Реалізація заздалегідь спроектованих ситуацій створює особливі умови, за яких управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів, з одного боку, здійснюється опосередковано, а з іншого - неухильно впливає на ефективність процесу навчання. Життєздатність ситуаційної технології зумовлена розробленою нами моделлю спільної продуктивної діяльності викладача та студентів, яка відображає суб'єкт, об'єкт, процес та продукт цієї діяльності, конструктивний та пізнавальний аспекти, елементи творчості. У моделі виділена функціонально повна послідовність етапів продуктивної діяльності; для кожного з них розроблено відповідний алгоритм реалізації.

Система алгоритмів розпізнавання, оцінки та перетворення, що відповідають, оціночному та перетворювальному етапам навчально-пізнавальної діяльності, дозволяє розкрити процесуальну послідовність засвоєння змісту навчання та узагальнених способів діяльності.

Використання заздалегідь спроектованих ситуацій як засобу управління забезпечує привабливість процесу навчання, зацікавленість та задоволення всіх його учасників, гарантує незалежно від рівня майстерності викладача, досягнення запланованих результатів навчально-творчої діяльності. Проектування розв'язання дидактичних проблем, управління процесом умов формування особистісних якостей студента, характеризує технологічний підхід до навчання.

Проект ситуації розробляється на підготовчому етапі і містить опис ймовірних варіантів діяльності студентів і викладача, прогнозований результат, комплекс критеріїв та обмежень для прийняття оптимальних рішень.

Виділяємо такі етапи педагогічного проектування ситуацій: моделювання, розробка проекту, прийняття рішення та конструювання.

При розробці проекту ситуації необхідно виділити перелік обов'язкових компетентностей, умінь та навичок, якими повинен оволодіти студент при розв'язанні ситуації; підібрати задачі, які забезпечили б оволодіння базовими блоками різних рівнів та інформаційним блоком; розробити можливі варіанти класифікації об'єкта вивчення; виділити основні компоненти інтелектуально-логічних умінь студентів. Компоненти творчих здібностей студентів, що формуються при розв'язанні задач інформаційного блоку такі: вміння аналізувати, порівнювати, виділяти головне й відкидати другорядне, вміння описувати об'єкт.

У процесі розв'язання ситуації спільної продуктивної діяльності викладач створює умови для активної творчої діяльності кожного студента. Залучення студента до рівнобачної діяльності на етапах оволодіння базовими блоками та інформаційними блоками різних рівнів дає змогу реалізувати потенційні можливості кожного студента при досягненні поставленої мети. Управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів на основі алгоритмів розпізнавання, оцінки та перетворення стимулює активність кожного студента. При розв'язанні ситуації самоуправління виявляється на етапі оволодіння змістом навчального матеріалу і виявляється в умінні самостійно оцінювати виконані дії. Самоуправління ґрунтується на самодіяльності та самостійності студентів. Спільна діяльність викладача та студентів у межах ситуації націлена на те, щоб допомогти студенту прийняти оптимальне рішення.

Удосконалення навчально-виховного процесу за рахунок упровадження заздалегідь спроектованих ситуацій підтверджується тими якостями, що домінують у діяльності викладача та студентів, а саме (в діяльності викладача): ускладнення вимог до пізнавальної діяльності учнів, робота над структуруванням програмного матеріалу, виділення між предметних зв'язків, розробка нових методів управління навчально-пізнавальною діяльністю, коли задається певний режим дій учнів, цілеспрямовано регулюється процес пізнання. Зміст навчального матеріалу органічно входить до структурних блоків ситуації. Через добірку задач (завдань) різного ступеня складності та послідовність її подання викладач реалізує опосередковане управління процесом навчання при розв'язанні ситуацій спільної продуктивної діяльності.

Анотація. Ричкова Лариса Володимирівна, Набока Тетяна Іванівна. Ситуаційна технологія як засіб удосконалення управління взаємодією викладача і студентів.

У статті висвітлено деякі теоретичні аспекти ситуаційної технології, особливості управління навчально-пізнавальною діяльністю студентів при розв'язанні ситуацій спільної продуктивної діяльності викладача та студентів.

Ключові слова: ситуація, ситуаційна технологія, спільна продуктивна діяльність.

Аннотация. Рычкова Лариса Владимировна, Набока Татьяна Ивановна. Ситуационная технология как средство совершенствования управления взаимодействием преподавателя и студентов.

В статье освещены некоторые теоретические аспекты ситуационной технологии, особенности управления учебно-познавательной деятельностью студентов при решении ситуаций совместной продуктивной деятельности преподавателя и студентов.

Ключевые слова: ситуация, ситуационная технология, совместная продуктивная деятельность.

Summary. Rychkova Larisa Vladimirovna, Naboka Tatiana Ivanovna. Situational technology as a means of improving the management interaction of the teacher and students.

This article includes some theoretical aspects of the situational technology and the peculiarities of pupil's learning activity management in the process of solving the situations of common productive activity of the teacher and students.

Key words: situations, situation technology, joint productive activity.